

Ігор Романович Мерзлікін — дослідник та мандрівник

Ігор Загороднюк

Національний науково-природничий музей НАН України (Київ)
e-mail: zoozag@ukr.net; orcid: 0000-0002-0523-133X

ZAGORODNIUK, I. Igor Romanovych Merzlikin, a researcher and traveller. — An essay on I. Merzlikin, mammalogist and associate professor of the Faculty of Geography and Natural Sciences, Sumy Pedagogical University. Igor Romanovych is known for a number of regional studies of various groups of mammals and other vertebrates in north-eastern Ukraine and some other regions of Ukraine. The researcher pays considerable attention to rare species, fauna of protected areas, ethology of vertebrates, analysis of changes in the status of aboriginal species and the expansions of alien species. He is one of the most active participants of mammalogical and general zoological conferences and is an organizer and participant of annual zoological expeditions.

Біографічні деталі

Мерзлікін Ігор Романович народився у 1957 р. у м. Макіївці Донецької області й незабаром разом із батьками переїхав до м. Суми, де живе і понині. Оскільки батько був мисливцем і рибалкою, то з раннього віку хлопчик тісно спілкувався з природою, сам був завзятим рибалкою. У школі улюбленим предметом була зоологія, захоплювався читанням «Лесной Газеты», книжок Біанкі та Сеттона Томпсона тощо. У старших класах відвідував гурток юних натуралістів при Сумському педінституті (кер. М. Книш). Після закінчення школи поступив на біологічний факультет цього інституту. Незабутні враження на нього справило перебування на біостанціонері «Вакалівщина».



У 1982 р. поступив до заочної аспірантури при Черкаському педінституті під кер. С. Л. Самарського, другим керівником була докт. біол. наук Євгенія Карасьова («ИЕМЭЖ»), яка і стала керівником дисертації, захищеної 1991 р.

З 1987 р. Ігор Романович починає працювати асистентом кафедри зоології анатомії і фізіології людини та тварин, з 1997 р. — доцентом цієї ж кафедри (нині — кафедра біології та методики навчання біології). У 2004–2007 рр. виконував обов'язки завідувача цієї кафедри.

Рис. 1. Ігор Романович Мерзлікін. Фото з сайту Природничо-географічного факультету СумДПУ 22.10.2019 р.

Ключові наукові доробки

Область наукових інтересів включає рідкісні види безхребетних і хребетних тварин, поведінку тварин, ссавців і птахів заповідних територій.

Кандидатську дисертацію захистив 1991 р. за темою «Особливості біології сірого пацюка в умовах північного сходу України» під керівництвом Є.В. Карасьової, з якою співпрацював багато років, до її смерті (2001 р.). Разом з нею та групою московських зоологів неодноразово брав участь в експедиціях до Криму для вивчення поведінки хом'яка та біології сірого пацюка на рисових чеках, за участі кримських зоологів (М. Товпінець, І. Євстаф'єв, А. Дулицький, Л. Арутюнян). Пізніше разом з Є. В. Карасьовою, коли були «виокремлені» два види «звичайних» полівок, вивчав особливості їхньої біології, досліджував живлення цих двох видів (Карасева *et al.* 1994).

З часу підготовки дисертації не раз працював у «Михайлівській цілині», мав спеціальні публікації про фауну цього заповідника, а тепер є й науковим співробітником цієї установи. З 1980-х років співпрацює з Сумською облСЕС (Р. І. Підопригора), проводив спільні дослідження чисельності дрібних ссавців на Сумщині та їхньої участі в зоонозах. Разом випустили кілька публікацій про епідеміологію дрібних ссавців на території заповідних об'єктів області та про видовий склад ссавців заповідника «Михайлівська цілина».

Довгі роки разом з Є. Лебедем, В. Савостяном, Г. Швердюковою і Ю. Зубатовим вивчає фауну (переважно хребетних) р. Ворскли та її заплави (територія Гетьманського НПП). З 1991 р. по 2021 р. щороку здійснює один-два сплави на байдарці, проводячи обліки птахів і дрібних ссавців. Вивчає птахів і ссавців Нацпарків регіону — Гетьманського, Деснянсько-Старогутського, Мезінського та Сеймського РЛП. Присейм'я і північ Сумщини останніми роками вивчає у співпраці зі співробітником Мезінського НПП С. Хоменком. Здійснив низку експедицій до південних областей (разом з Р. Бабком та М. Кириченко) для вивчення впливу будівництва вітряних генераторів на фауну безхребетних і дрібних ссавців.



Рис. 1. Під час одного зі сплавів по р. Ворскла (Сумська область). 24.08.2009 рік.

Ігор Романович щороку бере участь у різноманітних експедиціях, включно зі сплавами на байдарках. 2021 р. він успішно провів свій 30-й сезон сплавів. Бере участь у різноманітних наукових конференціях, у тому числі й низці Теріошкіл. Член Теріологічного товариства з 1982 р. Автор понад 250 публікацій про різні групи тварин.

Чесноти, захоплення, суспільна робота, відзнаки

Зі студентських років сповідує експедиційне життя. Сам і з друзями неодноразово робив виходи й виїзди в «природу». На четвертому курсі організував та очолив Дружину охорони природи, яку продовжував очолювати й після закінчення інституту. Як завзятий рибалка, з другого курсу вивчав їхтїофауну р. Псел і врешті захистив дипломну роботу з цієї теми. Брав участь у виконанні наукової роботи кафедри про вплив викидів підприємств хімічної промисловості на фауну найпростіших і риб та двох експедиціях на Донець.

Як доцент кафедри І. Р. Мерзлікін викладає курси «Зоологія хребетних», «Орнітологія», «Теріологія», «Етологія» та ін. Був членом Наукової ради університету та природничо-географічного факультету. За час своєї педагогічної діяльності керував більше ніж 100 кваліфікаційними роботами бакалаврів, спеціалістів і магістрів. Неодноразово нагороджувався грамотами ректорату СумДПУ та Управління освіти і науки Сумської облдержадміністрації.

Людина, яка дарує настрій і колекціонує позитиви. У цій його колекції є добірка дотепних фраз чи описок з наукових конференцій та публікацій. Біографічні дані для цього нарису від дослідника супроводжені гаслом «Все складається надзвичайно успішно в цьому найкращому зі світів!».

Література

- Мерзлікін, І. Р., С. О. Лебідь. 1998. Нотатки про кажанів Сумщини. В кн.: Загороднюк, І. (ред.). *Європейська ніч кажанів '98 в Україні*. ОМЕГА-Л, Київ, 124–128. (Серія: Праці Теріологічної школи; Вил. 1).
- Мерзлікін, І. Р. 1998. Теріофауна Вакалівського біостанонару та його околиць. В кн.: *Вакалівщина: До 30-річчя біологічного стаціонару Сумського педінституту*. Суми, 135–149.
- Мерзлікин, И. Р. 2002. Враги рукокрылых в Сумской области (северо-восточная Украина). *Plecotus et al., pars specialis. Материалы VIII Совещания по рукокрылым*. Москва, 118–120.
- Мерзлікін, І. 2014. Еколого-фауністичні дослідження ссавців природного заповідника «Михайлівська цілина» (Сумська область). *Праці Теріологічної школи*, 12: 26–37.
- Мерзлікин, И. Р., А. В. Мишта. 2020. Выхухоль в Украине: история и перспективы. *Мониторинг та охорона біорізноманіття в Україні*. Друк Арт, Київ, Чернівці, 137–144. (Серія: Conservation Biology in Ukraine; Вип. 16).
- Merzlikin, I. 2017. Cases of bat deaths associated with plants. *Proceedings of the Theriological School*, 14: 136–138.

ЗАГОРДНЮК, І. Ігор Романович Мерзлікін — дослідник та мандрівник. — Нарис про теріолога, доцента природничо-географічного факультету Сумського педагогічного університету. Ігор Романович відомий завдяки низці регіональних досліджень різних груп ссавців та інших хребетних північного сходу України та деяких інших регіонів України. Значну увагу дослідник приділяє рідкісним видам, фауни заповідних територій, етології хребетних, аналізу змін статусу аборигенних видів та появою чужорідних видів. Науковець є одним із найактивніших учасників теріологічних і загально-зоологічних конференцій, організатор та учасник щорічних зоологічних експедицій.